

Pagrindiniai klausimai:

■ Kokie mokyklos valdymo ir tėvų įtraukimo aspektai stebimi PISA tyrimo metu?

■ Ką apie mokyklos ir personalo valdymą rodo išorinio vertinimo ir PISA duomenys?

■ Kokia tėvų įtraukimo į mokinių ugdymą svarba ir mas tas Lietuvos mokyklose?

AR MOKYKLOS RODO DĖMESĮ PERSONALUI IR MOKINIŲ TĖVAMS?

Žvilgsnis į išorinio vertinimo duomenis ir EBPO PISA 2012 tyrimo rezultatus

Tarptautinio penkiolikmečių tyrimo (EBPO PISA¹ 2012) ataskaitoje² pažymima, kad mokiniai pasiekia geresnių mokymosi rezultatų tose mokyklose, kur direktoriai dažniau **bendradarbiauja su pedagogais**, skatina juos tobulintis profesinėje srityje, siūlo veiksmingus bendradarbiavimo būdus.

Lietuvoje aktuali pedagoginio personalo veiklos kokybės problema. Švietimo raidos Lietuvoje įžvalgose³ pabrėžiama, kad pedagogai nėra linkę greitai keisti savo prioritetų ir įsivyravusių praktikų, nepakankamai aktyviai bendradarbiauja su mokinių tėvais. Iš mokyklų veiklos kokybės išorinio vertinimo duomenų matyti, kad dėmesys personalui ir tėvų pedagoginis švietimas mokyklose nėra laikomi svarbiais veiksniais, turinčiais įtakos ugdymo ir mokymosi kokybei bei geresniems mokinių pasiekimams. *Valstybės pažangos strategijoje „Lietuva 2030“* numatyta užduotis – sutelkti švietimo bendruomenę ir visus Lietuvos žmones nuolat kryptingai ugdytis, siekti asmeninės ir šalies sėkmės. *Valstybinėje švietimo 2013–2020 metų strategijoje* numatyta pasiekti tokį pedagoginių bendruomenių lygį, kad daugumą sudarytų reflektuojantys, **nuolat tobulėjantys ir rezultatyviai dirbantys profesionalūs mokytojai ir dėstytojai**.

Įvairūs tyrimai atskleidžia ne tik mokyklos, bet ir **tėvų įtaką mokinių pasiekimams**: geresnių rezultatų pasiekia tie vaikai, kurių tėvai skiria daugiau dėmesio jų mokymuisi.

Teigiamą tėvų įsitraukimo į vaikų ugdymą poveikį pažymi ir švietimo politikai (Wilder, 2013). Pasaulyje kuriami dokumentai, skatinamos įvairios iniciatyvos ir reformos siekiant į mokinių ugdymą (si) įtraukti ir jų tėvus. Ne išimtis ir Lietuva. *Valstybės pažangos strategijoje „Lietuva 2030“* minima, kad asmens kūrybingumui ugdyti svarbi ne tik mokymo programų kokybė, bet ir artimoji vaiko aplinka, o itin didelę reikšmę formuoti kūrybingai ir atsakingai asmenybei turi šeima.

Ką rodo PISA ir išorinio vertinimo duomenys bei kokias išvadas galime padaryti:

- Apžvelgus mokyklų veiklos kokybės išorinio vertinimo ir EBPO PISA 2012 tyrimo rezultatus, matyti, kad personalo valdymas yra vienas svarbiausių veiksnių, turinčių įtakos mokinių pasiekimams.
- Lietuvos mokyklose pedagoginio personalo dažniausiai pakanka, jis yra reikiamos kvalifikacijos, tačiau iš išorinio vertinimo duomenų matyti, kad personalo veikla ir darbas su personalu yra tobulintini: vadybinių kvalifikacinių kategorijų mokyklų vadovai turėtų daugiau dėmesio skirti personalo darbui organizuoti ir ugdymo procesui gerinti. Mokyklos valdymas, įsivertinus mokyklos veiklos kokybę, pasirenkamas tobulinti rečiausiai: nemanoma, kad strateginis valdymas reikšmingai gerina mokinių pasiekimus ir didina jų pažangą; šitai patvirtina ir išorinio vertinimo duomenys – mokyklos strateginio valdymo ir pažangos ryšys yra silpnas.
- Dažniausi šiuo metu Lietuvos mokyklose naudojami personalo valdymo būdai: skatinimo ir drausminimo priemonės, personalo patirties sklaida, sąlygų kvalifikacijai tobulinti sudarymas, pagalba naujiems darbuotojams ir personalo darbo vertinimas.
- Tėvų į(si)traukimas į vaikų ugdymą (si) yra plačiai pripažįstamas kaip teigiamai veikiantis mokinių pasiekimus ir ateities perspektyvas veiksnius. Kasmet mūsų šalies mokyklos vis dažniau renkasi tobulinti šią veiklą, tačiau kokybinė 2013 metų išorinio vertinimo ataskaitų analizė rodo, kad mokyklos dar neišnaudoja visų tėvų įtraukimo galimybių, populiarių kitų šalių mokyklose.
- Visos 2013 metais vertintos mokyklos orientuojasi į bendrą komunikaciją su tėvais (renginiai, susirinkimai), tačiau mažai kreipia dėmesio ugdymo programoms (ko vaikas išmoks per mokslo metus), tyrimų rezultatų pristatymams. Mažiausiai mokyklų skatina tėvus įsitraukti į savanorišką veiklą mokykloje ar moko tėvus tikslingai ir naudingai padėti mokiniams mokytis namuose.

¹ OECD PISA (angl. *Programme for International Student Assessment*) tyrimas yra vienas iš lyginamųjų švietimo tyrimų, kuriuos inicijuoja ir koordinuoja Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (angl. *Organization for Economic Co-operation and Development (OECD)*), interneto tinklalapis www.oecd.org).

² Nacionalinis egzaminų centras (2013). Tarptautinio penkiolikmečių tyrimo EBPO PISA 2012 ataskaita. Vilnius: UAB „Petro ofsetas“.

³ Švietimo aprūpinimo centras (2013). Švietimo Lietuvoje įžvalgos. Medžiaga diskusijoms. Vilnius.

KOKIE MOKYKLOS VALDYMO IR TĖVŲ ĮTRAUKIMO ASPEKTAI STEBIMI PISA TYRIMO METU?

Tarptautinio penkiolikmečių tyrimo (EBPO PISA 2012) ataskaitoje pažymima, kad mokiniai pasiekia **geresnių mokymosi rezultatų** tose mokyklose, kur:

- direktoriai dažniau bendradarbiauja su pedagogais, skatina juos tobulintis;
- apibrėžia mokyklos tikslus ir užtikrina, kad būtų imtasi veiksmų šiems tikslams pasiekti;
- siūlo veiksmingus mokytojų ir tėvų bendradarbiavimo būdus.

Ataskaitoje apžvelgiant EBPO šalių rezultatus aptariami kokybišką mokyklos valdymą ir mokytojų darbą lemiantys veiksniai ir nurodoma, kad mokyklos **direktorius mažiau sėkmingai kartą per mėnesį**:

- remdamasis mokinių pasiekimų rezultatais, formuluoja mokyklos ugdymo tikslus;
- su mokytojais aptaria mokyklos tikslus ir prašo mokytojų dalyvauti peržiūrint valdymo politiką;
- pasirūpina, kad mokytojų profesinės kvalifikacijos tobulinimas ir mokytojų darbas atitiktų ugdymo tikslus;
- imasi iniciatyvos aptarti problemas, susijusias su mokymą mokytojo klase, bendradarbiauja su mokytoju sprendžiamas ugdymo problemas;
- suteikia personalui galimybę priimti su mokykla susijusius sprendimus.

Aptariant ugdymo kokybės užtikrinimo būdus, pažymima, kad pastaraisiais metais paplito **mokinių pasiekimų įvertinimų panaudojimas** ir svarbiausias daugumos mokyklų tikslas – informuoti tėvus apie vaikų daromą pažangą ir pasitelkti mokinių tėvus kaip ugdymo proceso partnerius.

Tyrimo ataskaitoje minimi šie ugdymo kokybės užtikrinimo būdai:

- mokyklos pažangos stebėjimas;
- ugdymo ir mokymosi programų koregavimas;
- raštiški mokinių atsiliepimai apie pamokas, mokytojus ar išteklius;
- kvalifikuotų pedagogų atsiliepimai ir patarimai;
- mokytojams paskiriami mentorai;
- mokyklos vidinis įsivertinimas;
- mokyklų išorinis vertinimas;
- mokyklose raštiškai detalizuojami švietimo tikslai, mokymo programos, mokinių pasekimų standartai;
- bent kartą per 6 mėnesius konsultacijos su vienu ar keliais specialistais.

Pagal tyrimo ataskaitą, EBPO šalyse mokytojų vertinimas ir atsiliepimai apie juos dažniausiai nėra susiję su mokytojų finansinės padėties pagerėjimo siekimu. Svarbesniu aspektu laikoma tai, kad mokytojai sulaukia viešo pripažinimo iš direktoriaus arba galimybės tobulintis profesinėje srityje. Mokytojų darbo vertinimas ataskaitoje analizuotas pagal šiuos keturis aspektus:

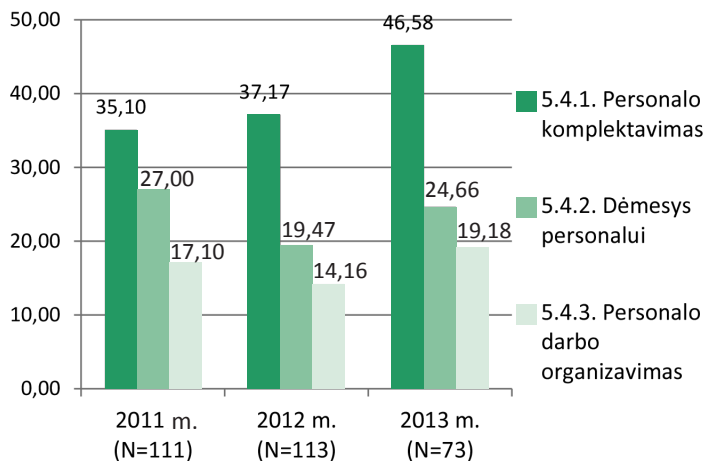
- mokinių pasiekimų vertinimai ar kontroliniai darbai;
- direktorius ar kitas patyręs mokytojas stebi pamokas;
- vadovaujamosi kitų mokytojų atsiliepimais;
- pamokas stebi inspektoriai ar kiti asmenys, nedirbantys toje mokykloje.

KĄ RODO IŠORINIO VERTINIMO IR PISA DUOMENYS?

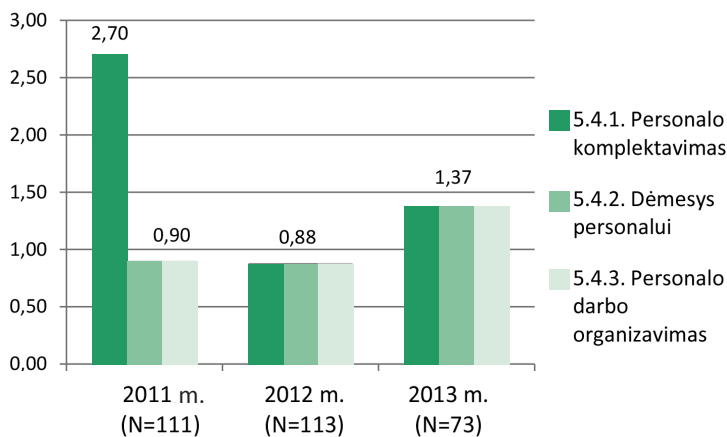
Iš Nacionalinėje mokyklų vertinimo agentūroje sukauptų *mokyklos valdymo* (2011–2013 m. vertintų mokyklų) duomenų matyti, kad personalo komplektavimas bendrojo ugdymo mokyklose yra geras (1 pav.). 2013 m. beveik pusėje vertintų mokyklų personalo komplektavimas vertintas kaip mokyklos veiklos pranašumas ir tik pavienėse mokyklose

(dažniausiai miestelyje / kaime) personalo komplektavimas buvo vertinamas prastai (2 pav.). Tačiau dėmesys personalui ir personalo darbo organizavimas vertinamas ne taip pozityviai – dažnai šiems veiklos aspektams rekomenduojama skirti daugiau dėmesio.

1 pav. Personalo valdymas: stiprieji veiklos aspektai⁴

2 pav. Personalo valdymas: tobulintini veiklos aspektai

⁴ 5.4.1. **Personalo komplektavimas.** Mokyklos personalo skaičiaus, išsilavinimo ir kvalifikacijos pakankamumas. Trūkstančių darbuotojų paieškos politika ir įdarbinimo principai.

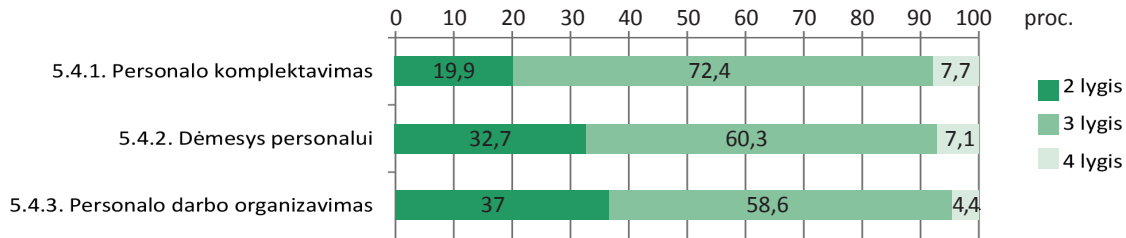
5.4.2. **Dėmesys personalui.** Pagarba personalui, skatinimas ir sąlygų sudarymas tobulinant kvalifikaciją. Personalo patirties panaudojimas. Pradedančiųjų dirbti globa ir mokymas.

5.4.3. **Personalo darbo organizavimas.** Komandinio darbo skatinimas ir komandų darbo tikslingumas. Pareigų ir darbo krūvių paskirstymas. Aptarnaujančio personalo veiklos veiksmingumas.

Apžvelgus vertintų mokyklų personalo valdymo įvertinimo lygius matyti, kad personalo darbo organizavimas ir dėmesys personalui bemaž trečdalyje mokyklų yra patenkinamas (3 pav.). Iš mokyklų pateiktų savęs vertinimo duomenų matyti, kad dėmesys personalui ir personalo darbo organizavimas yra tarp rečiausiai pasirenkamų tobulinti rodiklių ir, remian-

tis mokyklų savęs vertinimo duomenimis, galima manyti, kad šiems rodikliams dėmesys yra minimalus dėl personalo valdymo gebėjimų stokos – personalo darbo organizavimą mokyklų bendruomenės dažniausiai nurodydavo kaip trūkstamą kompetenciją.

3 pav. Personalo valdymas: vertinimo lygių sklaida

Vertintose mokyklose dažniausiai vyrauja skatinimo ir drausminimo kriterijų bei priemonių nustatymas, personalo patirties sklaida, dėmesys (pagarba) personalui, kvalifikacijos tobulinimo sąlygų sudarymas, organizuojami seminarai, mokymai, projektai, pagalba naujiems darbuotojams ir personalo darbo vertinimas. Pavienėse mokyklose sėkmingiau organizuoti personalo darbą padėjo sukauptų žinių panaudojimas veiklos tobulinimui, personalo vertybių ir lūkesčių aiškumas, domėjimasis konkretaus asmens kompetencija,

patirtimi ir nuostatomis, aiškūs vertinimo kriterijai, personalo tapatumas, laisvė bei naujovių diegimas.

Iš koreliacinės duomenų analizės matyti, kad mokyklos strateginis valdymas labiausiai susijęs su pagalba mokiniui ir mokyklos kultūra, mažiausiai – su ugdymu ir mokymusi bei mokinių pasiekimais (1 lentelė). Pagalbos mokiniui ir mokyklos kultūros bei ugdymo ir mokymosi ryšiai yra silpniausi.

1 lentelė. Mokyklos veiklos sričių koreliacijos ryšiai

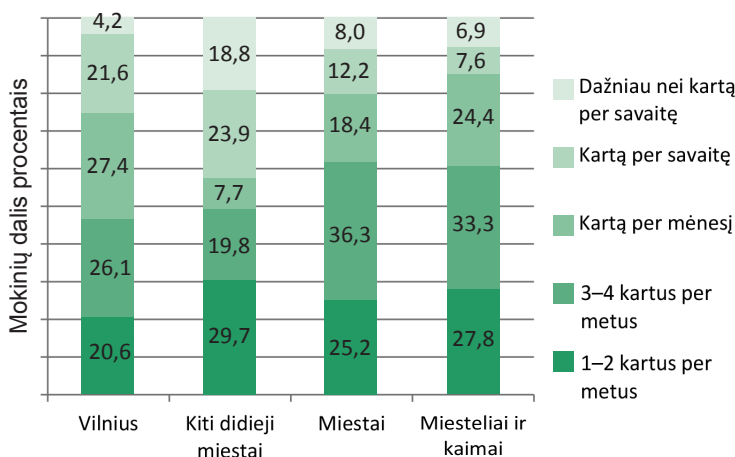
	Mokyklos kultūra	Ugdymas ir mokymasis	Pasiekimai	Pagalba mokiniui	Mokyklos strateginis valdymas
Mokyklos kultūra	1				
Ugdymas ir mokymasis	0,360	1			
Pasiekimai	0,472	0,510	1		
Pagalba mokiniui	0,441	0,458	0,528	1	
Mokyklos strateginis valdymas	0,541	0,425	0,474	0,579	1

Atlikus išorinio vertinimo duomenų regresinę analizę, buvo nustatyta, kad personalo valdymas yra svarbiausias veiksnys, turintis įtakos mokinių pasiekimams. Tačiau dėmesys personalui ne visuomet yra tikslingas ir veiksmingas. Iš išorinio vertinimo duomenų matyti (3 pav.), kad bemaž trečdalyje vertintų mokyklų buvo konstatuota, jog šioje veiklos srityje yra ką tobulinti.

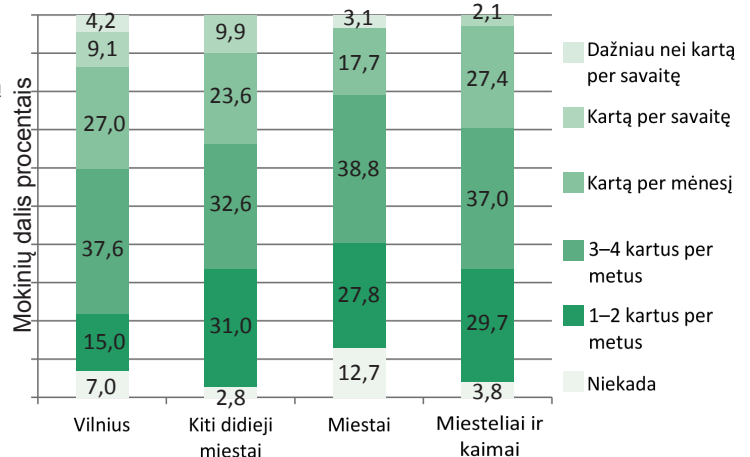
tyrime dalyvavusių direktorių pažymėjo, kad mokytojo darbas vertinamas nuo 1 iki 4 kartų per metus. Nedažnai lankomasi pamokose (5 pav.): maždaug po 30 proc. didmiesčių, miestų, miestelių ir kaimų mokyklose pamokos lankomos 1–2 kartus per metus, o Vilniaus ir kitų didžiųjų miestų beveik po dešimtadalį mokyklų vadovų teigė, kad pamokų niekada nestebi.

EBPO PISA duomenys (4 pav.) rodo, kad Lietuvoje mokytojų darbo vertinimas nėra kasdienis reiškinys: maždaug pusė

4 pav. Mokyklos direktorius vertina, kaip mokytojai atlieka savo pareigas (EBPO PISA duomenys)

5 pav. Reguliariai ir neoficialiai stebimos pamokos (EBPO PISA duomenys)

Apibendrinant išorinio vertinimo duomenis nustatyta, kad bet kurios vadybinės kvalifikacinės kategorijos mokyklos vadovui, tobulinančiam mokyklos strateginį valdymą, vertėtų daugiau dėmesio skirti personalui valdyti ir ugdymo procesui gerinti. Mokyklose pedagoginio personalo dažniausiai pakanka ir jis yra reikiamos kvalifikacijos (1, 3 pav.), tačiau

personalo veikla ir darbas su personalu ne visuomet kokybiški. Šią prielaidą pagrindžia išorinio vertinimo duomenų koreliacijos koeficientai (2 lentelė): 2007–2013 m. vertintose mokyklose (N=452) buvo nustatyti silpni ir labai silpni ryšiai ($p < 0,05$) tarp atskirų personalo valdymo, mokymo ir mokymosi temų rodiklių.

2 lentelė. Personalo valdymo, mokymo ir mokymosi kokybės temų atskirų rodiklių duomenų koreliacijos ryšiai

Atskirų veiklų rodikliai Personalo valdymo rodikliai	2.3.1. Moky- mo nuosta- tos ir būdai	2.3.2. Mokymo ir gyvenimo ryšys	2.3.3. Mokytojo ir mokinio dialogas	2.3.4. Išmokimo stebėjimas	2.3.5. Namų darbai	2.4.1. Mokymosi motyvacija	2.4.2. Mokėjimas mokyti	2.4.3. Mokymasis bendradar- biaujant
5.4.1. Personalo kom- plektavimas	0,233	0,229	0,230	0,174	0,199	0,281	0,244	0,195
5.4.2. Dėmesys per- sonalui	0,253	0,205	0,241	0,245	0,265	0,259	0,280	0,196
5.4.3. Personalo dar- bo organizavimas	0,273	0,248	0,306	0,248	0,313	0,290	0,320	0,240

EBPO PISA tyrimo metu direktorių buvo paprašyta atsakyti, kaip dažnai per pastaruosius mokslo metus buvo imtasi įvairių su mokyklos valdymu susijusių veiksmų (3 lentelė). Pavyzdžiui, EBPO šalyse vidutiniškai 35 proc. mokinių lanko mokyklas, kuriose mažiausiai kartą per mėnesį direktorius formuluoja mokyklos ugdymo tikslus, remdamasis mokinių pasiekimų rezultatais, Lietuvoje – mažiau kaip 10 proc. EBPO šalyse vidutiniškai 29 proc. mokinių lanko mokyklas, kurių direktoriai nurodė, kad bent kartą per mėnesį prašo mokytojų dalyvauti peržiūrint mokyklos valdymo politiką, Lietuvoje tokių atvejų – mažiau kaip 15 proc. Tačiau

pagal EBPO PISA tyrimo ataskaitą, Lietuvoje, panašiai kaip ir EBPO šalyse, siekiama, kad mokytojų profesinės kvalifikacijos tobulinimas atitiktų mokymo tikslus, mokytojams padedama spręsti ugdymo problemas.

EBPO šalyse vidutiniškai 58 proc. mokinių lanko mokyklas, kuriose mažiausiai kartą per mėnesį direktorius pasirūpina, kad mokytojų darbas atitiktų mokyklos ugdymo tikslus, o Lietuvoje – 71 proc. Tačiau detalesnė (žr. 4 ir 5 pav.) duomenų analizė leidžia daryti išvadą, kad Lietuvos mokyklose darbai su personalu skiriama mažiau laiko, nei tyrimo metu nurodė mokyklų direktoriai.

3 lentelė. Mokyklos valdymas ir mokytojų darbo vertinimas pagal EBPO PISA 2012 duomenis

	Niekada arba 1–2 kartus per metus	3–4 kartus per metus	Nuo karto per mėnesį iki karto per savaitę	Dažniau nei kartą per savaitę	Niekada arba 1–2 kartus per metus	3–4 kartus per metus	Nuo karto per mėnesį iki kar- to per savaitę	Dažniau nei kartą per savaitę
	Remdamasis mokinių pasiekimų rezultatais, formuluo- ju mokyklos ugdymo tikslus				Užtikrinu, kad mokytojų profesinės kvalifikacijos tobuli- nimas atitiktų mokyklos mokymo tikslus			
Lietuva	72,8	19,5	6,2	1,4	35,2	24,9	34,5	5,4
EBPO vidurkis	31,7	33,1	26,0	9,2	30,4	29,3	30,6	9,8
	Užtikrinu, kad mokytojų darbas atitiktų mokyklos ug- dymo tikslus				Per susirinkimus su mokytojais aptariu akademinis mokyklos tikslus			
Lietuva	10,9	17,8	44,8	26,5	17,5	53,4	28,6	0,5
EBPO vidurkis	16,6	25,4	37,7	20,3	17,7	35,1	42,1	5,1
	Kai mokytojas turi problemų su mokomąja savo klase, imuosi iniciatyvos jas aptarti				Kai mokytojas iškelia problemą, susijusią su mokomąja jo klase, klausimą sprendžiame kartu			
Lietuva	9,6	14,8	64,7	10,8	9,5	23,4	51,6	15,5
EBPO vidurkis	11,3	21,3	49,1	48,3	7,1	17,7	51,3	23,9
	Darbuotojams suteikiu galimybę dalyvauti priimant sprendimus mokykloje				Prašau mokytojų dalyvauti peržiūrint mokyklos valdymo politiką			
Lietuva	6,1	29,3	50,0	14,6	61,1	24,6	10,0	4,2
EBPO vidurkis	5,8	22,5	53,5	18,2	49	21,9	23,6	5,5

Iš išorinio vertinimo duomenų koreliacinės analizės matyti (4 lentelė), kad tarp personalo valdymo ir atskirų ugdymo organizavimo, mokyklos ir tėvų bendradarbiavimo rodiklių nustatyti labai silpni, silpni arba vidutiniški ryšiai. Atkreiptinas dėmesys, kad pagal koreliacijos koeficientus, personalo valdymas turi mažai įtakos klasių mikroklimatui ir klasės val-

dymui per pamoką. Tačiau mokslininkai (Mestre ir kt., 2006; Trentacosta, Izard, 2007 ir kt.) yra pagrindę, kad pozityvūs santykiai ir teigiamos emocinės patirtys, gebėjimas atpažinti savo ir kitų emocijas, turi įtakos geresniems mokinių pasiekimams. Kitų ugdymo proceso ir personalo valdymo rodiklių sąsajos taip pat silpnos.

4 lentelė. Personalo valdymo, pamokos organizavimo ir mokyklos bendradarbiavimo su tėvais rodiklių duomenų koreliacijos ryšiai⁵ (p < 0,001)

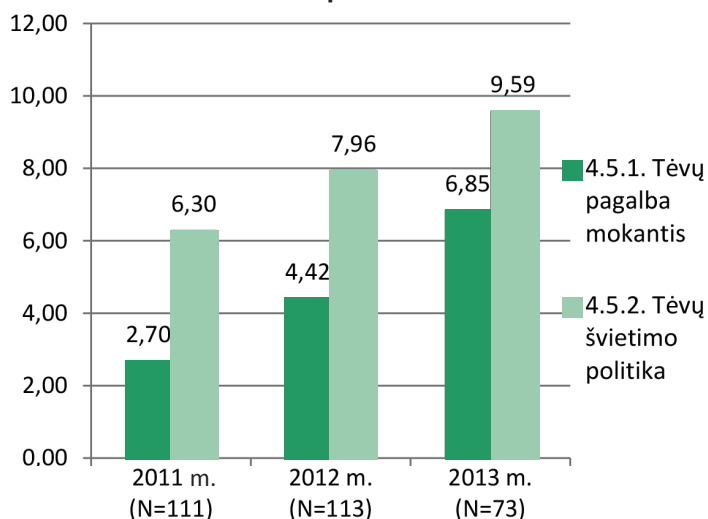
Atskirų veiklų rodikliai Personalo valdymo rodikliai	1.1.6. Klasių mikroklimatas	2.2.3. Klasės valdymas	2.6.2. Vertinimas kaip ugdymas	2.6.3. Vertinimas kaip informavimas	4.3.1. Specialiųjų poreikių mokinių ugdymas	4.3.2. Gabių ir talentingų mokinių ugdymas	4.5.1. Tėvų pagalba mokantis	4.5.2. Tėvų švietimo politika
5.4.1. Personalo komplektavimas	0,225	0,274	0,195	0,371	0,264	0,281	0,290	0,330
5.4.2. Dėmesys personalui	0,213	0,214	0,221	0,374	0,294	0,350	0,280	0,354
5.4.3. Personalo darbo organizavimas	0,244	0,301	0,274	0,383	0,326	0,361	0,359	0,404

Iš išorinio vertinimo ataskaitų duomenų matyti, kad mokytojams ne visuomet pavyksta sėkmingai organizuoti mokinių mokymosi vertinimą ir įsivertinimą, padėti įvairių ugdymosi poreikių turintiems (gabiems ar mokymosi sunkumų patiriantiems) mokiniams.

Taip pat iš vertinimo duomenų galima teigti, kad geresnis tėvų pedagoginis švietimas mokykloje padėtų gerinti moki-

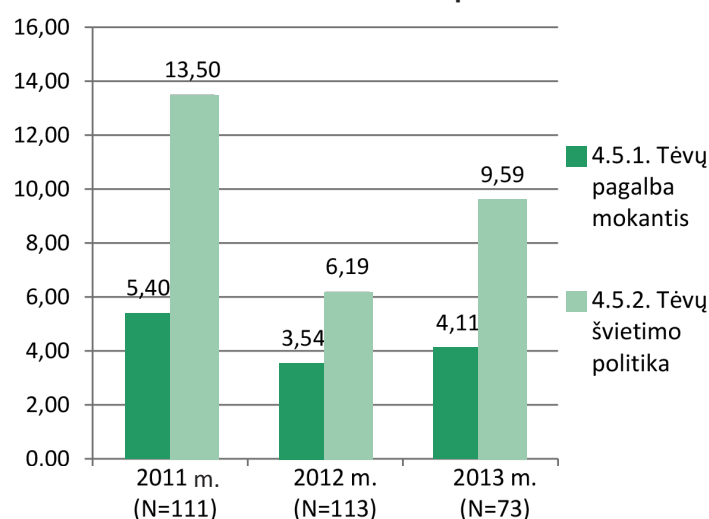
nių pasiekimus. Iš išorinio vertinimo duomenų (6 ir 7 pav.) matyti, kad nors tėvų pagalba mokantis ir tėvų švietimo politika vertintose mokyklose kasmet nustatoma kaip sėkmingesnė veikla, tačiau pasitaikydavo ir tobulintinių veiklos aspektų, ypač tėvų švietimo politikoje.

6 pav. Tėvų pedagoginis švietimas: stiprieji veiklos aspektai⁶

Vertėtų atkreipti dėmesį į tai, kad keičiasi pačių mokyklų požiūris į aptartų veiklos aspektų tobulinimą: prieš dvejus trejus metus, įsivertindamos savo veiklą, mokyklos dažniausiai rinkosi tobulinti tėvų pagalbos mokantis aspektą, kuriam tiesioginės įtakos mokyklos bendruomenė daryti negali, o 2013 m. dažniau rinkosi tobulinti tėvų švietimo po-

7 pav. Tėvų pedagoginis švietimas: tobulintini veiklos aspektai

litikos aspektą, kuriam tiesioginę įtaką daryti gali. Taip pat vertėtų pažymėti, kad mokyklų bendruomenės darba su tėvais laiko svarbiu ir, atsakydamos į klausimą, kokių kompetencijų joms trūksta, gana dažnai pamini, jog jos norėtų tobulinti šią savo veiklą.

⁵ **Koreliacija** – statistinio ryšio tarp kintamųjų stiprumo (priklusomybės) matas, kuris parodo, kaip glaudžiai tarpusavyje siejasi du reiškiniai ir kaip iš vieno galime numatyti kitą. Skaičius parodo koreliacijos stiprumą: kuo jis didesnis (arčiau 1), tuo ryšys stipresnis (skaičius nuo 0,30 iki 0,60 rodo vidutinio stiprumo koreliaciją, o nuo 0,60 iki 0,80 – stiprią koreliaciją). Teigiama koreliacija rodo tiesioginį ryšį, t. y. abu reiškiniai ir didėja, ir mažėja kartu.

⁶ **4.5.1. Tėvų (globėjų, rūpintojų) pagalba mokantis.** Mokytojų ir tėvų bendradarbiavimas padedant vaikams mokytis.

4.5.2. Tėvų (globėjų, rūpintojų) švietimo politika. Mokyklos organizuojamas tėvų (globėjų, rūpintojų) pedagoginis, psichologinis ir kitoks švietimas, skirtas padėti mokiniams.

TĒVŲ Į(SI)TRAUKIMO Į MOKINIŲ UGDYMĄ(SI) SVARBA IR PADĒTIS LIETUVOJE

Šeima ir ugdymo įstaiga kuria bendrą vaiko edukacinę erdvę ir siekia bendro tikslo – ugdyti kūrybingą ir pasirengusią prisitaikyti kintančioje aplinkoje asmenybę, todėl abi šios institucijos turėtų padėti ir stiprinti viena kitą. Tik kryptingas šeimos ir ugdymo institucijos bendradarbiavimas gali padėti įgyvendinti švietimo sistemos užsibrėžtus ir įvairiuose dokumentuose minimus tikslus, skatinti mokinių mokymąsi, motyvaciją, pasitikėjimą ir kūrybingumą.

Įvairūs tyrimai rodo, kad yra daug priežasčių kurti bendradarbiavimu pagrįstus santykius tarp mokyklos, šeimos ir bendruomenės. Tokie santykiai gali pagerinti mokyklos mikroklimatą, skatinti šeimos įsitraukimą ir pagalbą, tobulinti tėvų įgūdžius ir lyderystę, įtraukti šeimas į bendruomenę ir padėti mokytojams jų darbe. Tačiau svarbiausia priežastis, kodėl tokius santykius reikia kurti – tai padėti mokiniams siekti sėkmės mokykloje ir tolesniame gyvenime (Hoover-Dempsey ir Sandler, 1995; Rogers ir kt., 2009; Fan ir Chen, 2001; Wilder, 2013).

Yra keletas modelių, kuriuose aptariamas tėvų į(s)traukimas į vaikų ugdymą, tačiau šiuo metu labiausiai pripažįstama yra J. Epstein (2010) tipologija. Tyrėja teigia, kad mokyklos, šeimos ir bendruomenės partnerystė pati savaime dar nelemia, kad mokinius nuolat lydėtų sėkmė. Dažniau partneriškos veiklos skatina įsitraukimą, suteikia energijos, motyvuoja mokinius pačius siekti sėkmės. J. Epstein išskiria šešis pagrindinius **tėvų į(s)traukimo į vaikų ugdymą tipus**:

- **Tėvystės ugdymas** (angl. *parenting*) – šeimoms padedama kurti tinkamas namų aplinkas vaikų mokymuisi.

Kaip to siekiama?

Teikiama pasiūlymų, kaip keisti namų sąlygas norint pagerinti vaikų mokymąsi kiekvienoje pakopoje. Periodiškai vyksta tėvų švietimas ir organizuojami kursai. Rengiamos šeimų paramos programos – sveikatos, mitybos ir kt. klausimais. Planuojami „namų vizitai“ pereinant iš vienu klasių pakopų į kitas.

- **Komunikacija** (angl. *communicating*) – kuriama efektyvi komunikacija tarp mokyklos ir tėvų siekiant informuoti apie mokyklos programas ir mokinių pažangą.

Kaip to siekiama?

Vyksta susitikimai su mokinių tėvais pavieniui (bent kartą per metus). Kaupiami savaitiniai arba mėnesiniai mokinių pasiekimų aplankai su komentarais. Reguliariai rašomos žinutės, naujienlaiškiai, skambinama tėvams telefonu. Pateikiama aiški informacija apie kursus, programas ir kitas mokykloje organizuojamas veiklas. Taip pat suprantamai pateikiama informacija apie mokyklos politiką, ugdymo programas ir reformas.

- **Savanorystė** (angl. *volunteering*) – suburti ir įtraukti tėvus į pagalbą mokykloje.

Kaip to siekiama?

Vykdoma savanorystės programa – siekiama padėti mokytojams, vadovams dirbti klasėje ar mokykloje. Kasmet organizuojamos apklausos siekiant atskleisti tėvų talentus, laisvą laiką ir savanoriavimo galimybes. Sudaromas klasės tėvų telefonų medis – siekiama veiksmingai šeimoms perduoti visą reikalingą informaciją.

- **Mokymas(is) namuose** (angl. *learning at home*) – teikti informaciją ir idėjas šeimoms apie tai, kaip mokiniams padėti namuose atliekant namų darbus ir kitas veiklas, priimančias sprendimus ir planuojant savo darbą.

Kaip to siekiama?

Pateikiama informacija apie kompetencijas, kurias mokinys turėtų įgyti besimokydamas kiekvieno dalyko konkrečioje klasėje, namų darbų politiką mokykloje, kaip padėti mokiniams tobulinti savo įgūdžius atliekant mokyklos užduotis. Šeimoms mokykloje organizuojamos skaitymo, skaičiavimo ar kitų mokslų mokymosi veiklos. Šeimos įtraukiamos į mokinio kiekvienų mokslo metų mokymosi tikslų kėlimą.

- **Sprendimų priėmimas** (angl. *decision making*) – įtraukti tėvus į mokyklos sprendimų priėmimą, skatinti tėvų lyderystę.

Kaip to siekiama?

Tėvų komitetai skatinami veikti aktyviai ir rezultatyviai. Tėvai visuomet būna informuoti apie rinkimus į mokyklos tarybą. Kuriami tinklai tarp tėvų atstovo mokyklos taryboje ir tėvų klasėje.

- **Partneriški ryšiai su bendruomene** (angl. *collaborating with community*) – nustatyti ir integruoti bendruomenės išteklius, kurie galėtų stiprinti mokyklos programas, šeimų veiklas ir mokinių mokymąsi.

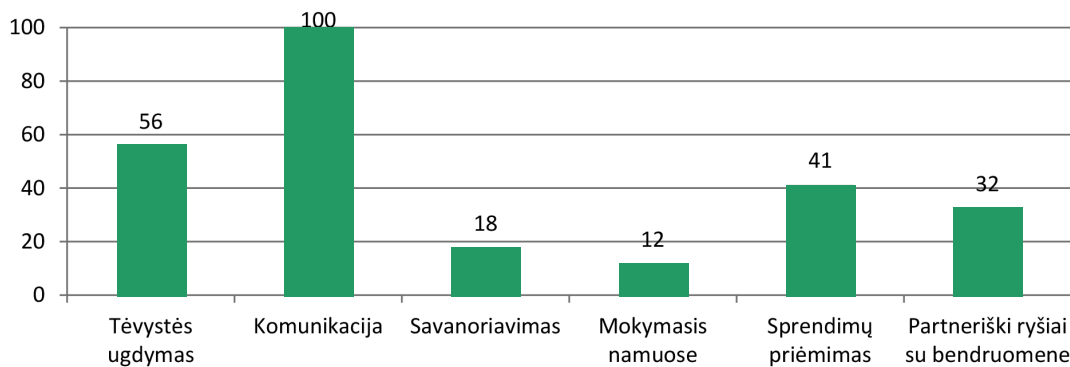
Kaip to siekiama?

Mokiniams ir šeimoms teikiama informacija apie bendruomenės kultūrinės, socialinės paslaugas ir kitas programas. Mokyklą baigusieji mokiniai dalyvauja mokyklos veikloje. Svarstoma apie paslaugų bendruomenei organizavimą (pavyzdžiui, veikla, skirta teikti pagalbą vyresnio amžiaus žmonėms, – menai, muzika, važinėjimas dviračiais ir t. t.). Paslaugos integruojamos bendradarbiaujant su įvairiomis verslo, pramogų, mokslo institucijomis.

Remiantis šiais šešiais J. Epstein (2010) išskirtais tipais buvo atlikta 2013 metais vertintų mokyklų išorinio vertinimo ataskaitų kokybinė analizė tėvų pedagoginio švietimo tema. Rezultatai parodė (8 pav.), kad visos 2013 metais vertintos mokyklos atlieka veiklas, orientuotas tik į bendrą komunikaciją su tėvais (informavimą). Vos daugiau nei pusėje mokyklų vertintojai nustatė, kad yra veiklų, skirtų tėvystės įgūdžiams ugdyti. Mažiau nei pusė tėvų yra įtraukiami į sprendimų priėmimą dėl mokyklos veiklų. Trečdalis vertintų mokyklų bando kurti partneriškus ryšius su bendruomene. Tik 18 proc. visų vertintų mokyklų skatina savanoriškas veiklas mokykloje. Ir tik pavienės mokyklos skatina tėvų įsitraukimą į vaikų mokymą namuose.

Visos 2013 metais vertintos Lietuvos mokyklos aktyviai taikė veiklas, skirtas bendrajai komunikacijai su tėvais. Atsižvelgiant į šį faktą, buvo atlikta nuodugnesnė analizė – tirta, kokiais būdais mokyklos siekia bendrauti su tėvais ir skatina juos įsitraukti į mokinių mokymosi pažangos ir ugdymo(si) stebėjimą. Kaip matyti 9 paveiksle, beveik visose mokyklose vyrauja visuotiniai arba klasės tėvų susirinkimai, kurie vyksta vidutiniškai 2–3 kartus per metus. Antroje vietoje pagal dažnumą – tėvų kvietimas į įvairius mokyklos renginius, šventes ir minėjimus. Daugiau nei pusėje mokyklų buvo paminėti individualūs susitikimai, atvirų durų dienos ir informacijos sklaida bei bendravimas per elektroninį dienyną.

8 pav. Tėvų įtraukimo į mokinių ugdymą(si) procentinis pasiskirstymas Lietuvos mokyklose (2013 m.) pagal šešis J. Epstein tipus

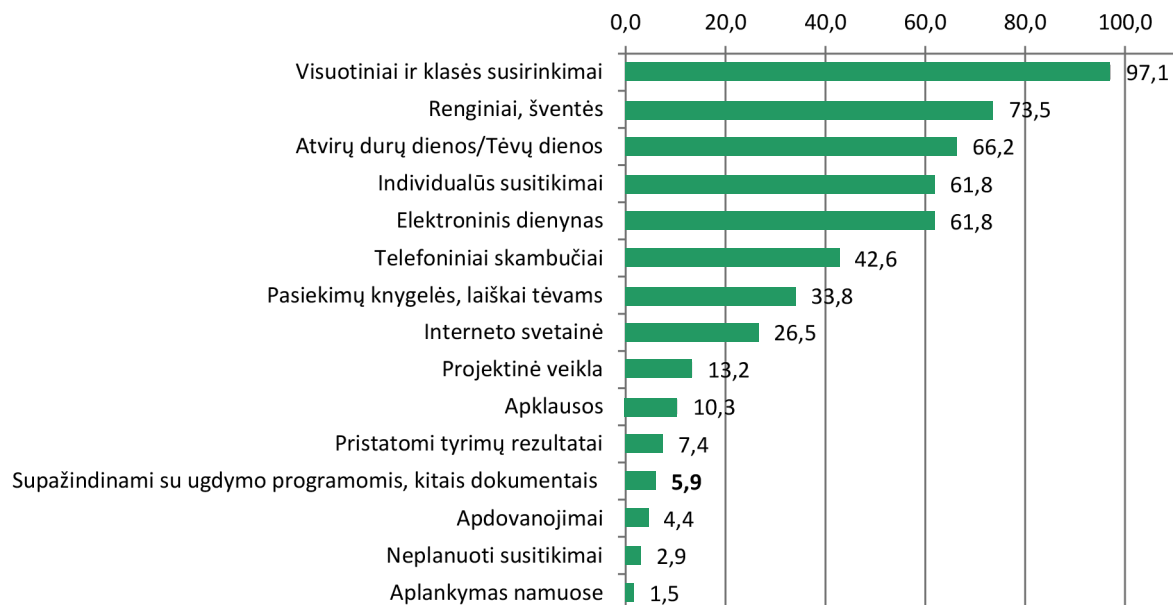

Nors šiuos komunikavimo būdus mokyklos taiko dažnai, tačiau pažymima, jog tėvai dažniausiai informuojami apie vaikų elgesio pažeidimus, vyrauja neigiamos pastabos, o į individualius susitikimus tėvai dažniausiai yra kviečiami, kai susiduriama su rimtomis mokymosi problemomis.

Tokių rezultatų patvirtina ir EBPO PISA tyrimai – tėvai į mokyklą atvyksta aptarti vaikų elgesį ir mokymosi rezultatus, o kitose veiklose dalyvauja mažesnis tėvų skaičius. Dažnai mokyklos savo strateginiuose planuose nurodo, kad dalis tėvų nenori pedagoginio švietimo, yra neaktyvūs, nesidomi mokyklos veikla. Tokios išvados daromos dėl to, kad tik nedidelė dalis tėvų dalyvauja mokyklos renginiuose ir susirinkimuose. Svarbu pažymėti, kad reta mokykla skųsdavosi mažu ateinančių į tėvystės ugdymo seminarus tėvų skaičiumi,

tačiau į visuotinius susirinkimus ateina tik apie pusę visų tėvų. Tai galėtų rodyti, kad susirinkimų ir renginių organizavimo priemonės ir metodai yra netinkami. Mokyklos stengiasi su tėvais komunikuoti įtraukdamas juos į projektus, vykdydamas apklausas, pristatydamas tyrimų rezultatus, bet tokie būdai užfiksuoti tik apie 10 proc. mokyklų. Su dokumentais ir įvairiomis tvarkomis tėvus supažindina tik 6 proc. mokyklų. Svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad tėvai ne visada žino, ką jo vaikas turėtų išmokti per mokslo metus. Tokius pačius rezultatus parodė ir 2009–2011 metų tėvų pedagoginio švietimo situacijos Lietuvos mokyklose analizė (Valantinas ir Čiuladienė, 2012). Nors ir suprasdamos tėvų pedagoginio švietimo svarbą, bet vis tiek mokyklos dažniau orientuojasi į renginius ir susirinkimus.

9 pav. Tėvų įtraukimo į mokyklos veiklą procentinis būdų pasiskirstymas Lietuvos mokyklose (2013 m.) pagal komunikacijos tipą

Išorinio vertinimo duomenų kokybinė analizė parodė, kad vienas rečiausiai Lietuvos mokyklose naudojamų tėvų įtraukimo būdų yra paskatinimas savanoriškai veiklai mokykloje (18 proc. mokyklų). Mokyklos, kurios stengiasi įtraukti tėvus į savanorišką veiklą, naudoja tokius būdus kaip tėvų pagalba budinti mokyklos valgykloje, diskotekoje, vaikų supažindinimas su savo profesija, pagalba organizuojant lankymąsi įvairiose įmonėse. Remiantis EBPO PISA tyrimais, kitose šalyse daugiau tėvų yra įtraukiami į savanoriškas veiklas mokyklose (pavyzdžiui, Rusijoje ir Kazachstane daugiau nei 30 proc., o Vietname 40 proc. tėvų savanoriškai padeda mokykloms užklasinėje veikloje). Svarbu atkreipti dėmesį, kad yra tvirta sąveika tarp tėvų pedagoginio švietimo ir pagalbos

planuojant karjerą. Tikėtina, kad jeigu tėvai yra skatinami savanoriškai veiklai mokykloje, t. y. ateiti papasakoti apie savo darbą ar nusivesti į savo darbovietę, tai ir tikslingesnė būna pagalba padedant planuoti karjerą.

Tėvų skatinimas vaikams padėti namuose yra rečiausiai naudojamas tėvų į(si)traukimo būdas Lietuvos mokyklose (12 proc. tarp visų 2013 metais vertintų mokyklų) (žr. 8 pav.). Vien mokymasis klasėje pamokų metu neužtikrina aukštų pasiekimų, todėl namų darbų atlikimas ir pagalba mokantis namuose yra labai svarbūs veiksniai. Vaikai, kuriems padedama, kai jie mokosi namuose, geriau išsiaiškina nežinomus dalykus, atlieka užduotis iki pabaigos ir įgyja teigiamas

nuostatas į mokyklines užduotis. Tačiau **pagalba namuose neturi būti suprantama kaip užduočių atlikimas už vaiką**. Neužtenka tik siūlyti tėvams įsitraukti į darbą namuose, bet reikėtų tėvams surengti mokymus, kaip tai turėtų būti atlikta. Nuodugni analizė parodė, kad egzistuoja ir atvirkštinis ryšys tarp pagalbos atliekant namų darbus ir vaiko pasiekimų. Dažnai tėvams tiesiog trūksta mokymo įgūdžių. Wilder (2013), Rogers ir kt. (2009) mano, kad tokie duomenys galėtų būti paaiškinti tuo, jog dauguma tėvų nežino tinkamų mokymo metodų – vietoje paaiškinimo, koku principu užduotis turėtų būti atlikta, jie tiesiog pataiso vaiko atsakymus. Todėl vaikai neišmoksta panašaus pobūdžio užduočių atlikti teisingai. Mokymų, kaip tėvai galėtų padėti savo vaikams mokytis, Lietuvos mokyklose labai trūksta. Nenuostabu, kad rodiklis tėvų pagalba mokantis (4 pav.) yra dažnai įvertinamas patenkinamai – ne visada tėvai pasitiki savo jėgomis arba žino, kaip padėti savo vaikui. Užsienio literatūroje rašoma, kad dažnai tėvams ne tik trūksta reikiamų žinių arba įgūdžių, bet kartu jie nedrįsta patys siūlyti savo pagalbos (Wilder, 2013).

Sėkmingiau įtraukti visą bendruomenę į mokyklos valdymą ir sprendimų priėmimo procesus būtų galima sužinojus jų lūkesčius ir išsiaiškinus skirtingų interesų grupių požiūrius

apie mokyklos veiklos kokybę. Remdamosi tokių tyrimų duomenimis, mokyklos gali išsikelti visoms interesų grupėms bendrus tikslus ir priimti visų poreikius atitinkančius sprendimus. Įvairių bendruomenės narių nuomonių tyrimui Lietuvos mokykloms jau yra siūlomas lengvai valdomas instrumentas mokyklos veiklos kokybei įsivertinti ir tobulinti – **IQESonline Lietuva**. Šiuo instrumentu jau naudojasi apie 90 proc. Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklų. Beveik visos mokyklos aktyviai atlieka apklausas, tačiau nuodugnesnė analizė parodė, kad iš visų sukurtų anketų tėvams buvo skirta ir panaudota tik 15 proc. Vertėtų atkreipti dėmesį, kad anketų užpildymo grįžtamumas geras – net 70 proc. tėvų atsako į pateiktus klausimus, tačiau mokyklos vis dar dažniausiai apklausia vaikus ir mokytojus (maždaug po 40 proc. visų respondentams pateiktų anketų).

Siekiant stiprinti mokyklos valdymą, priimant sprendimus dėl mokyklos tobulinimo krypčių, galima remtis ne tik mokytojų kolektyvo nuomone, bet ir reguliariai prašyti vaikų, jaunuolių ir jų tėvų pareikšti nuomonę apie mokyklos veiklą, pavyzdžiui, per IQESonline Lietuva apklausas. Tokiu būdu vertinimas prisidėtų ir prie mokyklos demokratizavimo (Brägger, 2011).

INFORMACIJOS ŠALTINIAI

1. Brägger G., Vertinimo atlikimas. Gairės mokyklų vadovams ir mokyklų vertinimo grupėms // IQESonline, 2011.
2. Department of education, The Impact of Parental Involvement on Children's Education // Department for children, school and families, Crown copyright, 2008.
3. Epstein J. L., School/Family/Community partnerships caring for the children we share // Kappan, Vol. 92, No.3, 2010, p. 81–96.
4. Fan X., Chen M., Parental Involvement and Students' Academic Achievement: A Meta-Analysis // Educational Psychology Review, Vol. 13, No. 1, 2001.
5. Hoover-Dempsey K., Sandler H. M., Parental involvement in children's education: Why does it make a difference? // Teacher College Record, Vol 97, No. 2, 1995, p. 311–331.
6. Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“.
7. Mestre J. M., Guil R., Lopes P. N., Salovey P., Gil-Olarte P. Emotional intelligence and social academic adaptation to school. *Psicothema*, 18, 2006, p. 112–117.
8. Tarptautinio penkiolikmečių tyrimo EBPO PISA 2012 ataskaita, Nacionalinis egzaminų centras. Vilnius: UAB „Petro ofsetas“, 2013.
9. Rogers M. A., Theule J., Ryan B. A., Adams G. R., Keating L., Parental Involvement and Children's School Achievement: Evidence for Mediating Processes // Canadian Journal of School Psychology, Vol. 24, No.1, 2009, p. 34–57.
10. Švietimo Lietuvoje įžvalgos. Medžiaga diskusijoms. Švietimo aprūpinimo centras. Vilnius, 2013.
11. Trentacosta, C. J., Izard, C. E. Kindergarten children's emotion competence as a predictor of their academic competence in first grade. *Emotion*, 7(1), 2007, p. 77–88.
12. Valantinas A., Čiuladienė G., Tėvų (si)traukimas į mokinių ugdymą // Švietimo problemos analizė, 2012, Nr. 8 (72).
13. Wilder S., Effects of parental involvement on academic achievement: a metasynthesis // Educational Review, 2013.

ŠVIETIMO PROBLEMOS ANALIZĖ – Švietimo ir mokslo ministerijos leidinių serija, skirta politikams, savivaldybių švietimo padalinių specialistams ir plačiajai visuomenei, nušviečianti kylančias ir sprendžiamas švietimo problemas. Serijoje „Švietimo problemos analizė“ pateikiama glausta, konkreti ir aktuali švietimo sistemos funkcionavimo problemų analizė. Leidiniai skelbiami internete adresu <http://www.smm.lt/web/lt/teisine-informacija/tyrimai-analizes/leidiniai-svietimo-problemos-analize> ir portale Emokykla.

Pasiūlymus, pastabas ar komentarus prašome siųsti Švietimo ir mokslo ministerijos Strateginių programų biuro vedėjui Ričardui Ališauskui (el. p. ricardas.alisauskas@smm.lt).

Autorius, norinčius publikuoti savo parengtas analizes serijoje „Švietimo problemos analizė“, prašome kreiptis į Švietimo ir mokslo ministerijos Strateginių programų biuro vyriausiąją specialistę Jūratę Vosylytę-Abromaitienę (el. p. jurate.vosylyte-abromaitiene@smm.lt, tel. (8 5) 219 1121).

Analizę parengė Nacionalinės mokyklų vertinimo agentūros Mokyklų veiklos kokybės išorinio vertinimo skyriaus vedėja Snieguolė Vaičekauskienė ir specialistė Kristina Kardelytė.

AR MOKYKLOS RODO DĖMESĮ PERSONALUI IR MOKINIŲ TĖVAMS? *Žvilgsnis į išorinio vertinimo duomenis ir EBPO PISA 2012 tyrimo rezultatus*

Redaktorė Nijolė Šorienė

Maketavo Valdas Daraškevičius

2014-09-15. Tir. 1500 egz.

Išleido Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos
Švietimo aprūpinimo centras, Geležinio Vilko g. 12, LT-01112 Vilnius
Spausdino UAB „Lodvila“, Sėlių g. 3A, LT-08125 Vilnius